

29-ik sz. Julius 16. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Kerüld a szépet!“ beszély, *Jókai Mórtól.* — „Szabó Orsik,“ (költ.) közli: *Kriza János.* — „A horvát bán“ *R. G.*-től. — „Nagy-Várad vidéke és fürdői,“ II. — *E—l-től.* „Khinai élet.“ I. — „Szalay László halálórási helye Salzbürgban.“ *N. P.-től.* — „Az ősemlék,“ *Rónay Jácinttól.* — „A touloni gályarabok a bagnóban.“ — „Egy hét története“ *Vad-*

nai Károlytól. — Ujdonságok. — Levelezés. — Vegyes közlemények. — Irodalom. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „A Püspökfürdő N.-Várad mellett.“ *Kazár* eredetije után rajz. *Marko.* — „A Felix-fürdő N.-Várad mellett,“ *Kazár* eredetije után rajz. *Marastoni Antal.* — „Khinai vitorlás kocsi.“ — „Szalay László halálórási háza Salzbürgban.“ rajz. *Kelety Gusztáv.* — Képtalány.

Levelezések.

Tenke, (Bihar m.) jul. 13. (*Szinészek.* — *Ismeretlen ásványos fürdő.*) Kies helyen fekvő kis városkánk, mely részben ref. lakosaival már a bihari oláh helységek közé van ékelve, ez idén a társasélet terén némi élénkséget fejt ki, mit részben Pozsonyinak itt működő szintársulata, részint hatalmas gyógyerejű, de az ország legnagyobb részében névről sem ösmert ásványos fürdők látogatottsága idézett elő. E fürdőben jelenleg mintegy 50 vidéki vendég mulat, a természet titkos szeritől remélvén gyógyulását. — Végül engedje meg t. szerkesztő ur azon reményem kifejeztem, hogy városkánkban vagy vidékén fog valaki találkozni, ki fürdők rajzát leírásával együtt beküldi majd a „Hazánk“ számára, mert nézetem szerint ez ismertetéssel nemcsak a közönségnek, de a fürdő tulajdonosának s magának városunknak is szolgálat lenne téve.

—r. —l.

Zilah, 1865. jun. 30. (*Iskolai ünnepély.* — *Kétös gyilkosság szerelemből.*) Két nevezetes esetről

akarom tudósítani e lapok olvasóit. A helybeli ref. iskola a tanév befejezésével emlékünnepet rendezett, ugyanis, egyik nagylelkű maecenasának, hadadi Balogh Pálnak, ki tavaly halt meg, s ez iskolának összesen 18,000 frtot hagyományozott, és egy jeles könyvtárt, melyben a legújabb korig minden jobb tudományos magyar könyv megvan. A kissé hosszás emlékbeszédet helybeli tanár Török István tartotta, s a többek közt említette, hogy az elhunyt Bölöni Farkas Sándorral egyidejűleg Amerikában utazott, és úti-émlékeit leírta, de kiadni nem volt bátor, most már idejét multa; s igen ügyesen fölfejtette, hogy ma már sok tekintetben mennyire célszerűtlen a „nonum praematur in annum“ elve.

A másik egy megható paraszt-tragoedia. Egy fiatal megyei hajdu feleségét hűtlenségen érvén, baltával összevagdalta, aztán a meghaltat az ágyba fektetvén, maga is mellé feküdt és szívét keresztül lötte.

r. l.

Vegyes közlemények.

* (*Az Európa és Amerika közötti távirtdavonál.*) A „Grert Eastern“ már meg van rakva nagy terhével, a villanyhuzallal, most a szentet veszi fel e hajó, s azután megindul nevezetes utjára. A szolgálati legénység 200 főből áll, s ehhez még 100 számítható, kik kizárólag csak sülyesztéssel foglalkoznak. A guttaperchával bevont villanyhuzalt a víz fenékre bocsátják le. A vállalkozók remélik, hogy jó gépeikkel egy perc alatt 8 szót fognak sürgönyözhetni, míg eddig egy perc alatt csak négyet lehetett.

* (*Egy amerikai sirásó.*) Nashvilleben Tennessee államban a négy éves polgárháboru alatt eltemetett: 15,784 unionista katonát, 8000 fölkelő katonát, 10,000 déli menekültet és 5000 holttestet küldött el az elhunytak rokonainak. Összesen 38,784 ember.

* (*IX. Pius pápa,*) midőn nemrég a fejedelmekről volt szó, mint állítják, következőleg nyilatkozott volna Viktor Emanuelról és III. Napoleonról: „Viktor Emanuel a szentek családjából származik; ő maga eltévelyedett juh, a mely nem sokára meg fog térti; de a másik farkas.“

* (*A munkások összeesküvései*) mindinkább kezdenek divatba jönni. A jó példát a párisi bérkocsisok adták s követték a lámpagyújtogatók, halottvivők, stb. Hamburgban a szabók, és Cannat franciaországi városban — a borbélyok. E tisztos osz-

tály tagjai egytől egyig megtagadták szolgálataikat, s működésük folytatásának föltételül azt tűzték ki, hogy a borotválási díj 10 centimesről 15-re emeltessék, s hogy mindenki magával hozza a szükséges szappant. Még furcsább „strik“-ról írnak Marseilleből. Ott 600 fiatal ember szövetkezett össze és ünnepélyes fogadást tett, hogy nem fognak megnősülni mindaddig, míg a hölgyek fényzésükkkel, kacérságukkal alább nem hagynak, és a válóperek száma tetemesen nem csökken.

* (*Abd-el-Kader*) jul. 9-én este ért Párisba; a vasutnál a császár segéde fogadta. A francia kormány egész fejedelmi tiszteletben részesíti az emirt, mi azt mutatja, hogy kitünő szerepre van hivatva Algir jövendő terveiben. Abd-el-Kader kísérete 10 személyből áll, három nejét is oda értve. Stambulban egy cserkesznőt vásárolt, kit feleségül vett, s kibe igen szerelmes. A nők zárt kocsi-ban haladtak be az indóháztól. Végül az inasok és egy medve egy társaskocsiban fejezték be az emir kíséretét.

* (*Új szerkezetű léghajó.*) Párisban Delamarre újabb szerkezetű léghajóval tett kísérletet, mely nem gömb alakú, hanem inkább hajó idomu. A kísérlet sikerült.

* (*Manzi briganti főnök*) az angol követség Gissoniban időző titkárához, ki vele egy angol váltságdíja fölött alkuba ereszkedett — ily levelet

Első évi folyam.

29. szám.

Julius 16. 1865.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irta **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

„Az idő haladt, a kis leány történetét elfelejték. Én pedig mindennap kijártam hozzá a vadászlakba: térdemen ringattam; mikor nőtt, olvasni, írni tanítottam. Nagyon szerettem.“

„A hosszú idő alatt, míg a lyánka felnőtt, a balaljka verő énekesből belső kamarás, gróf, utóbb herceg, végre a cárnő főlovászmestere lett: a minisztereknél is hatalmasabb ur. Azt állíták, hogy titokban megesküdt férje volt a cárnőnek.“

„Ez időközben a cárnőnek ismét két fia született. Ezeket már küldték születésük éjszakáján veszteni, hanem megkeresztelte őket fényes nappal az archangeli püspök, maga a herceg volt a keresztapa, s azután egy udvari kamarás felügyelete alatt neveltettek, Tarrakanoff hercegi név alatt. Szép két gyönyörű fiucska volt. Kár, hogy soha sem láttad őket.“

„Ekkor aztán néha fájni kezdett a cárnőnek a lelke az első eldobott gyermek miatt. S egyszer annyira bántotta a szíve, hogy egy millió rubelt ígért annak a bábaasszonynak, a kire az elsőszülött megölését bizta, ha azzal a hirrel jön vissza, hogy parancsa nem hajtattott végre, a gyermek valahol él.“

..... Anna nyugtalan figyelemmel kezdte hallgatni.

„A bábaasszony az ígért egy millióból ötszáz ezer rubelt kínált a komornyiknak, kire a gyermek megölését bizta, ha azt újra előhossa élve. A komornyik még mindig igen jó alkut vélt kötni,

ha a kilátásba helyezett fél millió rubelből kétszáz ezeret apámnak ígér a visszahozandó gyermekért.“

„Apám aztán egy napon azzal ront be hozzám, hogy elkezd szidni, gazemberezni, a miért annyit vesztettem ismét a kártyán, nyakára járnak a hitelőim, ígérte, hogy megbotoz, összetör, elküld az ólombányákba; végül aztán kiengesztelte magát, s azt mondta, hogy most az egyszer még jól járhatok, ha előhozom azt a kis gyermeket, a kit rám bízott, hogy öljem meg; de épen azért biztam, mert tudta, hogy én, fiatal, érzékeny szívű ifjanc azt nem fogom tenni; tehát száz ezer rubelt ad, ha most előállítom.“

„Bizony én akkor nagy pénzzavarban voltam: magamnak semmi jövedelem, sok adósságom; hanem azért vállalt vontam, s azt feleltem az apámnak, hogy én megöltem a leányt, a hogy parancsolá.“

..... A szép Anna nagyot sóhajta e szóra. Radzivil pedig elérté a sohajt.

„Apám dühös lett e szóra, kutyának, farkasnak, veszett hiénának nevezett; kiütötte a felső szemfogamat; emlékül most is hiányzik az; s azzal lehurta rólam az aranyhímzetes kabátomat, egy ingben kergetett el kastélyából. És én még sem adtam oda a rám bízott leányt; — mert nagyon megszerettem azt.“

..... A szép Anna kelleetlenül fordította félre fejét.

„Sajnálod ugy-e, hogy miért tettem így? Miért nem adtalak elő, midőn anyád, a cárnő kitarta karjait eléd? Talán most ott ülnél az oranienbaumi kastélyban, a kék rendszalaggal válladon, s gyémántos diadémmal homlokodon? Ott ülnél a hódolók serge közepett, hercegekre, országnagyokra lemosolyogva. Ha én olyan nagyon nem szerettelek volna.“

„Majd én megmondom, kedves Anna, hol ülnél te mostan?“

„Anyád, a cárnő meghalt, s következett utána a trónra egy hidegvérű porosz hercegnő, ki legelőbb is férjét, a cárt taszította le a trónról, s a börtönben megmérgezteté; azután a lehető trónkövetelők ellen kezdte meg a hajhát. A szegény Iván herceget, a schlüsselburgi várban megölték, s két testvéredet, a Tarrakanoff fiúcskákat odazárták a helyébe. Ekkor megtudta a cárné, hogy még egy harmadik szülötte is volt Erzsébet cárnőnek, s a világ azt beszéli, hogy az a leány még most is él, s egykor pőrössé teheti az ő utódaira nézve a trónt.“

„Katalin cárnő elkezdte az első szülött leány után fürkésztetni. Az pedig jó helyen volt, az én védelmem alatt.“

„A bábaasszonyt vallatóra fogták. Kétszáz kancsukát kiállt, akkor kivallotta, hogy a komornyikra bízta a gyermeket; a komornyik kiállt háromszázat, akkor rávallott az apámra; az apám kiállt ötszázat, akkor kiadott engem. Én kiálltam ezeret — és nem árultalak el.“

..... A szép Anna szemeiben meggyült a köny. Ezer kancsuka-ütés e nemes alakon! Ezer gyalázó ütés ő miatta! — Csak olyan rut ne volna az arca.

„Elmult. Kihevertem. Semmi baj. Apám belehalt az ötszáz kancsukába; gerincét sérté meg a hóhér s elsorvadt bele. Nekem nagy összeg készpénzt hagyott, s én azt kiküldve külföldre, a nő-

vendék leánykával együtt elhagytam Oroszországot.“

„És már most tudod, szép Annám, hol volnál, ha én, mint gyermeket úgy nem szerettelek volna? ott ülnél öcséddel együtt: igen is: ott ülnél a schlüsselburgi bástyafal alatt; az eleven halottak sirboltjában, hol nem számlálják a napokat, mert a nap nem jön fel az oda elzártra soha; mint nem jött fel szegény Iván hercegre élte 4 éves korától husz éves koráig, a midőn megölték. Ott ülnél most patkányok és hideg hullók társaságában, a kik még rutabbak — talán, — mint én vagyok.“

„Én Rómába menekültem veled. Ez az egyetlen város az a kerek földön, melynek falain belül a cárnő hatalmas keze el nem ér. Bárhol volnál másutt, a földön, vagy a tengeren: az orosz hatalom befonna hálójával, beléd akasztaná körmét, kirántana menhelyedből. A világ minden uralkodója vagy fél tőle, vagy barátságát keresi s egy halavány arc miatt ki akarná azt magára haragítani. De ez örök város senkitől sem fél. Kivül áll ez a világon, tul a földi hatalmasok haragján. Itt védve, biztosítva vagy. Megtalálhatnak, de el nem vihetnek; ha csak magad nem válsz saját magadnak árulójává.“

„Titkodat, melyet eddig tartogattam, fel kellett fedeznem, mert az út, a melyre indulok; nem tudom, hoz-e vissza valaha engem?“

..... Itt elhallgatott Radzivil, mintha időt akarna engedni a lánynak, hogy mondjon valamit s Annának a szívében is volt egy ideig az a gondolat: „ne menj hát azon utra; maradjunk itt együtt örökké; s ha te úgy szerettél engem eddig, úgy foglak téged én szeretni aztán!“ Hanem hogy az arcára pillantott, elhallgatott vele. — Miért, hogy olyan rút az arca!

(Folyt. köv.)

Szabó Orsik.

Ó-székely ballada.

Ahol fogva esék szegény Szabó Orsik
Szentistván falvában a bíró házánál,
A bíró házánál, Mezei Mártonnál,
Törvényire kijött három királybíró,
Ugy teszik a törvényt a bíró házánál.
A bíró házánál, Mezei Mártonnál.
Egyik királybíró jó Kibédi Máté,
Másik királybíró Adorjáni Balázs,
Harmad királybíró hitetlen Pap János.

Szóval felleleli jó Kibédi Máté:

Biz az én törvényem nem öli meg ötet,

Mert én nem hallottam magzatja rivását.
Szóval felleleli Adorjáni Balázs:
Biz az én törvényem sem öli meg ötet,
Mert én sem hallottam magzatja rivását.
Szóval felleleli hitetlen Pap János:
Biz az én törvényem majd is megöleti,
Mert én is hallottam magzatja rivását;
Estve vacsorakor, tizenkét órakor
Csiány*) közi vágta s: disznónak adta.

*) Csalán.

Azon ahajt szóla a fekete hengér**):
 Készülj te is, készülj szegény Szabó Orsik,
 A rózsá-mezőbe, a főevő-helyre.
 Szóval felfelelé szegény Szabó Orsik:
 Halaszd halálomat te fekete hengér,
 Mert a halottnak is hármat harangoznak,
 Leányi fejemnek egyet sem konditnak.
 Istenem, istenem, a viznek két szélén
 Nálamnál szebb sem volt, nálamnál jobb sem volt,
 Mért vcsztél el engem, átkozott Csog Péter?!

Ne higgy a legénynek, a hamis hitűnek,
 Meg szokta ő csalni embernek gyermekit,
 Asszonynak leányit,

Széles pántlikákkal,
 Apró édes csókkal,

Zergő mogyoróval,
 Csattogó dióval.
 Istenem, istenem, jaj be nem gondoltam,
 Hogy kamuka szoknyám koporsóm is legyen,
 Patyolat gyócs ruhám szemfedelem legyen.

Azon ajtón szóla a fekete hengér:
 Készülj te is, készülj szegény Szabó Orsik!
 Halaszd halálomat te fekete hengér!

Példa legyen nektek, én leány barátim,
 Én leány barátim és asszony társaim,
 Hogy így ne járjatok, a mint én is jártam.

Közli: **Kriza János.**

A horvát bán.

Az 1486-ki 66. t. c. 1. §-a szerint az országbiró után Horvát-, Tót- s Dalmátországok bánja következik az ország zászlósa sorában.

A báni méltóság fölötté régi, nevezetesen már akkor is, midőn Horvátországnak tulajdon királya volt, azaz szt. László kora előtt létezett, a mint ez Crescimír horvát király 1063-ban kelt okmányából kitetszik.

A mint szt. László visszahívta Álmos herceget, kire Horvátország kormányát bizta, bánt nevezett ki, s pedig az Eörs nemzetségbeli Simont, a fényes Batthyány család őst.

Azóta mindig létezett a horvát bántság, de voltak idők, midőn a három királyság bánját nem egy személy viselte, hanem egyszerre horvát és szlapon bán is volt.

Máskorra mellőzve a báni méltóság hosszab tért követelő részletes történetét s csupán azt említve meg, hogy őseink sokszor sürgették, de hasztalan, I. Ferdinánd előtti hatás- s hatalomkö-

rébeni visszahelyezését, csak jelenlegi jogait s teendőit sorolom elő.

Törvényeink szerint meghívandó a király által minden, a szt. korona országait érdeklő tanácskozományba.

Esküjét a királynak teszi le; hivatala nem holtig tartó; a kormány által bármikor elmozdítható.

A horvát tartomány-ülés elnöke.

Al-bánt s itélőmestert nevez, a báni itélő táblához.

A három királyság főbirája, s mint ilyen, saját pecsétje alatt bocsát ki parancsokat az alsóbb bírókhoz.

A magyar kir. helytartótanács tagja.

A koronázási diszmenetnél lóháton viszi a király mellett az ország almáját, s a mint a megkoronázott király trónra ül, átadja neki.

A báni határőrvidék katonai főparancsnoka s a két báni határezred tulajdonosa. — Régibb törvényeink szerint ő lenne Horvát-, Szlapon-, Dalmátországok és az ezekhez tartozó határezredek katonai főparancsnoka. **R. G.**

Nagy-Várad vidéke és fürdői.

II.

A Püspök-fürdőt már a dákok és rómaiak is használták. A régibb időből nincsenek okmányok, hogy mily szerepet játszott e fürdő, a török uralom idejéből tudjuk, hogy a törökök egyik kedvenc fürdője volt. A törökfürdő maradványai még most is láthatók, kissé távol a mostani fürdő-helyiségektől. A heővizi apátság, melyet szent királyaink egyike

alapíthatott s a tatárjárás alatt szünetelt meg hihetőleg, e fürdőtől kapta nevét. Szóhagyomány szerint ez apátságot sz. István alapította, mikor Gyulát legyőzve, Erdélyből visszatért. Erősítik, hogy a fürdő mellett emelkedő Hájó falu a *hév*vizből származott; az említett apátság ugyanis ily nevezetek alatt fordul elő a régi okmányokban: *Heus, Hevios, Heviov, Heöviz.*

E fürdőről több szaktudós irt ismertetést, vagy tett említést. Legelőször *Hathvani István* debreceni

***) Azon a székelvényknél e helyt van: *azonban*. Így látai régi íróknál is. *Ahajt*=azonnal, mindjárt. *Hengér*=hóhér.

kollegiumi tanár. 1861-ben a fürdő jelenlegi érdemduos orvosa, *Mayer Antal* ismertette tüzetesebben.

A jelenlegi fürdői épületek újak, a régiek 1842-ben leégvén. A leégés után a n.-várad püspök, *Laicsák Ferenc* kezdte meg az építést, s utódja b. *Bémer László* folytatta és be is végezte.

A jelenlegi n.-várad püspök, *Szaniszló Ferenc* is sokat csinosított és építtetett rajta, úgy hogy most nemcsak a környékbeli betegek látogatják, de a mulatni vágyók is.

A fürdő fölötté dus a meleg forrásokban, úgy hogy közelében hideg forrást nem is igen találni. Legnevezetesebb forrása a nagy, *bugyogó*, mely

Épületei szépek, tiszták és kényelmesek. A főépületben van egy terem az emeleten, egy étkező helyiség a földszinten, s a vendégek használatára 35 butorozott szoba. A baloldalon 1857-ben épült földszinti hosszú épületben egy nagy terem és 23 vendégszoba van. Kisebb melléképületekkel együtt 70-re megy a vendégszobák száma, ide nem számítva a fürdői bérlő, felügyelő és cselédség lakását. Ezeken kívül színek, istállók.

Az ivóforrásig hosszú fedett folyosó vezet, hogy esős időben is meg lehessen tenni a szükséges sétát.

A fürdő környéke erdős hegység. A fürdővel szemközt egész kis erdő van átalakítva sétáló

A Püspök-fürdő N.-Várad mellett. (Kazár eredetije után rajz. Markó F.)

szabad téren, félőlnyi széles duzzadásban nagy erővel bugyog föl, úgy hogy a néhány ölnyivel előbb eredő kis Pece forrása egyszerre egy kis tavat képez e forrás által, melybe több mesterséges sziget van alakítva. A forrás melegsége $+ 27$ R.^o

A fürdőhelyiségek közül legnevezetesebb a két nagy tükörfürdő, vagyis az *István- és Erzsébet-fürdők*. E tükörök hőmérséklete $32-33$ R.^o A *Füzfás- és Deszkás-tükörfürdők* a pór nép számára vannak fentartva, s kevesebb kényelemmel ellátva. Van két kisebb tükör is, az ugynevezett *család-fürdő*, több porcellán kád, stb. A fürdő ivóvizet az ugynevezett *Ivóforrásból* láttatik el. Ez szintén meleg forrás, de hűtve igen jó vizet nyújt.

parkká. Háta mögött gesztenyés sétány, buja növényzetű szigetecskék. Az egész udvar szépen rendezett tartott virágos kert.

A fürdőnek imaháza is van, egy csinos kis kápolna, melyet gróf Csáky Imre bíbornok s n.-várad püspök építtetett, ez előtt áll sz. László egy kis régi kőszobra kiujtva, mely régiebb helyéről nem régen tétetett ide.

N.-Várad és a fürdő közt bérkocsik s két omnibusz tartja fenn a közlekedést. A váradiai kedvenc kiránduló helye kivált ünnepeken és vasárnap.

A fürdő kényelmére és csinosítására mindent elkövet a n.-várad püspökség, melynek birtokába tartozik.

A mult évben M. Vásárhelyre rándult természetvizsgálók, megvizsgálására egy napot töltöttek a fürdőben, s vizét hatalmas gyógyerejűnek találták.

Megemlítendő, hogy a meleg Pece csaknem egyedüli hazája Európában egy szép meleg éghajlati növénynek, a hévvizi nimfának (*nymphaea thermalis*), mely tányéralaku sötétzöld levelével és tojásnyi nagyságu fehér virágaival sok helyen egészen belepí a vizet. Meghonosítását több helyen (többi közt a Császárfürdőben is) megkísérelték, de sikertelenül.

A földben temérdek apró meszesedett csigát találni. A nagy bugyogó ezrével hozza föl magával. A környékbeli oláh leányok felfűzik, nyakban s

A mocsár meleg vizü volt, s Helcher egy kis fürdőházat építtetett oda.

E fürdőről is Hathvani irt először, s igen dicséri gyógyerejét.

Nem oly vizgazdag, mint szomszédja, nem is oly csinos, de gyógyhatás tekintetéből mitsem enged amannak. Környéke pedig sokkal regényesebb. Sétahelyül egy erdő van átalakítva.

Három nagy tükörfürdője van, s összesen 43 vendégszobája, és csinos, virágos mulatókertje.

Jelenlegi földesura, méltóságos Répásy József prelátnak, új forrást akar kerestetni, miután a mostani nem elég bőven ontja a vizet.

Mindkét fürdő rendes orvosa dr. *Mayer Antal*

A Felix-fürdő N.-Várad mellett. (Kazár eredetije után rajz. Marastoni A.)

kézen hordják, s a vendégeknek árulják.

A Püspök-fürdőből negyedóra alatt át lehet sétálni a gyönyörű fekvésű *Felix-fürdő*be.

E fürdő csak 1700 eleje óta ismeretes, bár sokan a török időkből talált romok után régibb idejűnek tartják. Nevét egy hagyomány szerint feltalálójától nyerte. Ez *Helcher Felix* premontrei kanonok volt, kinek feltűnt, hogy a sertések tél idején mennyire szerettek egyik mocsárban tanyázni.

ur, n.-váradai derék gyakorló orvos. Az idény május 15-től július végéig tart, kedvező időben őszig is.

Gyakran oly látogatottak e fürdők, hogy a betegek szálláshiány miatt kénytelenek a közeli falvakban fogadni szállást. A vidéken mindenütt ismeretes gyógyerejük, s kivált az alsó néposztály egész karavánokban látogatja.

—r E—l.

K h i n a i é l e t.

(Bourboulon francia követ és neje följegyzései nyomán.)

I.

(Vitorlás kocsik. — Kínai hajók. — Uszó szörnyek. — Egy kínai szoba. — Az elhagyott ledny. — A vezeklés pagódája.)

Mihelyt az előttünk visszavonuló lakosok észrevették, hogy mi sértetlenül hagyjuk szőlőkertjeiket, ültetvényeiket és lakásaikat, sőt hogy pontosan megfizetünk az élelmi szerzekért, tömegesen kezdtek visszatérni.

Misem sajtászerűbb, mint a kínai birodalom éjszakai részében használt közlekedési mód!

Képzelsen magának az ember egy saroglya alakú óriási targoncát, melynek két rudja van, egyik s másik végén is; a kerék kalitforma fakészülékben forog, mely vaspálcák által van megerősítve. Midőn kedvező szél fúj, négyszögű vitorlával ellátott árbocot tűz e készülékbe az élelmes kínai. A fakalit be van függesztve mindenféle eszközökkel: bográcsok, fazekak, ócska ruhacsomagok, földmívelési eszközök függenek egymás mellett.

A targonca egyik végén az új divatu hajós neje ül, maga alá hajtva lábait, ölében kisebb gyermekei foglalnak helyet, néha még füz-ketrecbe zárt szárnyasok, rucák vagy csirkék is. A hátsó részen egy vagy két gyermek kapaszkodik a gabnás zsákok vagy rizsborral telt átalagokba; a legidősebb gyermek, ha már elég erős a munkára, atyjának segít, elől vonja a targoncát derekára tekint szíjnál fogva, mely a rudakhoz van csatolva.

Ezen targoncák elvonulása Sin-ho-tól Peh-Tang felé, kísérvé a szokásos lárma és örömujjongások, a juhnyájak bégetése és a szárnyasok sipításától, a zaj és kiabálások közepette, valóban festői jelenet volt, teli élet és élénkséggel.

A pei-ho-i tengerészek erkölcei és szokásai, hajóik szerkezete és alakja érdekes részleteket tüntetnek fel, melyek elősorolását e helyt nem mulaszthatom el.

Láthat itt az ember hadi és vámhajókat valamint kereskedő, utasszállító hajókat, halászbárkákat, talpakat, végül kis kéjhajókat, melyek neve *Kev-tehouen*.

A hadihajók csak három vagy négy láb mélyen járnak a vízben; ágyuik nyílt tütegeket képeznek; mihelyt a sik tengeren rossz idő jár, azonnal bevonulnak a kikötőbe; alakjuk különböző, abban azonban mindannyi megegyez, hogy az elő és hátrész nagyon emelkedett; kinézésök a Földközi-tenger régi gályáira emlékeztet. Óriás hosszú evezőnyeleket használnak szélcsendben és kedvezőtlen szelek járása alkalmával; gyakran két és három

sorban állanak az evezők egymás felett; két kormányuk van, egyik elől, a másik hátul, a haladást mindkét oldal felé négy kerék segítségével eszközlik, melyek a mi gőzhajóinkéhoz hasonlítanak, hanem a mozgató másnemű, és a forgattyut, mely a lökést adja, a matrózok hozzák mozgásba. E szerint a kínaiak alkalmaztak először kerekeket a hajókon.

A vámhajók szintén a császári tengerészethez tartoznak. Kevésbé nagyok, s a legbizarrabb alakokat tüntetik fel; majd madarakat, majd sárkányokat vagy halakat ábrázolnak, hiven megvannak az uszonyok, pikkelyek s a torzfejek; a kormány az állat farkának 'alakját viseli; ezen hajók, melyeknek négyszögű vitorlával ellátott két árboca, bambusz vitorlarudjai, s a fedélzeten két sugárágyuja van, rendszerint a legkiáltóbb színekkel vannak bemázolva.

Az állami tengerészek kék gyapjuszövetből készült egyenruhát viselnek, látható fegyverzetük azonban nincsen.

A fedélzettel ellátott nagy kereskedő hajók néha, midőn kedvező passát-szelek fujnak, egész a Philippini és Sunda szigetekig elvitorláznak áruikkal: egy kantoni kereskedőház által kibérelt ily hajó, egy amerikai kapitány parancsnoksága alatt 1850-ben Kaliforniába San-Franciskoba érkezett, megakva thea, porcelán s illatszerekkel; a kapitány elég merész volt neki indulni a roppant terjedelmű Csendes-tengernek, és valóban is ezen hajók, jól lehet nagyon lassuak és nehezen kezelhetők, derekasan kiállják a sarat, minthogy szerfelett hasások, minnélfogva a régi hollandi gályákra emlékeztetnek. A kínaiak jó tengerészek, az e tájon kereskedő európai hajókon is rendszeren közülök telik ki a legénység nagy része; nem kis baj azonban, hogy fegyelmetlenek, tolvajok s hajlandók a kalózkodásra.

Az utasszállító hajók, vagy vízi kocsik, valódi uszó házakhoz hasonlítanak: az egész hajót épület-tömegek borítják, a miért is a vitorlák alkalmazása szerfelett bajos; folyam mentében úgy haladnak, mint a mi talpaink, két evező egyén az elő részén, kettő hátul foglal helyet, az evezőrudak hosszúak. A helyett, hogy leülve előlről hátrafelé mozgatnák evezőiket, a kínaiak állva és hátulról előfelé eveznek. Midőn folyam ellenében kell men-

niök, a hajósok huzzák a kötelet, és — mint ezen sajtáságos országban minden ellentétnek látszik a mi európai szokásainkkal, — midőn nagyon melegük van, levetköznek egész csipőig, és pedig nem fölülről, hanem alulról; levetik t. i. nadrágaikat és fennhagyják mellényeiket; azon hiszembem vannak, hogy így kevésbé van melegök s jobban védvék a nap sugarai ellen.

Festői látványt nyújtanak ezen hajók telve a legkülönbözőbb csoportokat alkotó utasokkal; kártya vagy kockajáték, theaivás és mákonyiszívás a legszokottabb elfoglaltatás; a tam-tam hatalmas ütései, melyek messze elhangzanak a víz felett, jelölik az indulást és érkezést.

Vannak még apró mandarinhajók is, melyek mint kéjcsónakok szerepelnek, s igen izlés teljesekek: találni az ilyenben ebédlő-termet, hálószobát társalgótermet, mindannyi ki van festve, aranyozva és fényezve; a hátrészt az ur foglalja el, az előrészen tartózkodnak a szolgák.

Hogy az ajgás és mingadozás okozta kellemetlenégeket elkerülje, a boldog tulajdonos kis csónakba ül, melyet hat izmos evező hajt tova a sima víz tükkrén.

Lássuk most, hogyan írja le a khinai lakásokat Bourboulon asszonyág, ki férjével 1859-től 1862-ig járt kelt a mennyei birodalomban.

„Uj lakásunk belseje, jóllehet minden tekintetben khinai izlés szerint van rendezve, nagyon választékos és kellemesen hat a szemre bizarr berendezése és üde színezetü képeinek tarkasága által, — írja a nevezett hölgy naplójában.

Ezen szállást két szobára osztottam, egyiket társalgóteremmé, a másikat öltöző szobává alakítottam.

A szívárvány minden színét láthatja itt az ember: tengerparti tájképeket, tavakat és erdőket, egyik ábrázolat egy császári vadászatot tüntet fel a Ge-Holl-i erdőben *); antilopék és özek futnak mindenfelé nyilakkal átlöve, ezeket kutyák üzik trombitaszerűen felkonkorított farkakkal; vannak nem különben tréfás s a tréfásnál is jelentősebb ábrázolatok is. Így nézett ki a társalgó.

A boudoirt inkább szeretem pompás metszett fafoglalványával, itt a viráglevelek, virágok és a vaserdőben elejtett állatok képei vannak egymással összevevve. A khinaiak bámulátraméltó ékítőik. Nem láttam Európában valami szebbet, valóban művésziébbet, mint a minők nappal ezen kimecszett famunkák.

A boudoir és salon hátrésztében az ablak mel-

*) Ge-holl, császári székhely Pekintől éjszakra, a khinai császárok Versailles-já

lett vannak a nélkülözhetlen *kang*-ok, melyek Khina éjszaki részében egyaránt szolgálnak fekhelyül és tüzhelyül.

Képzelden magának az ember két láb magas és hét láb széles emelvényt, mely a szoba egyik oldalát egészen elfoglalja; szalmazsákok és posztótakarók vannak rajta elhelyezve, négy ember könnyen elhálhat ezen helyen; e szekrény belje téglafalazatból készült, s egy, a házon kívül fölülről lefelé és befelé vezetett kályhacső segítségével jókora széntüzet vagyunk képesek szítani ezen ujnemű kazánban; vagyonos házaknál külön szolgát tartanak e célra; ime ez a khinai *kang*.

Az enyém csak tüzhelyül szolgál, fölötte szép porcellán s más általunk gyűjtött khinai tárgyak foglalnak helyet.

Néhány szék, egy zselyeszék, egy csinos asztal és egy angol gyártmányu szőnyeg egészítik ki a boudoir butorzatát.

Helyzetem egészen kényelmes volna, ha nem lennének a kis ollótlán rákok,*) melyek felemészítik a fehér ruhát, s rombolják a farészeket; úgy látszik ezen utálatos állatok itt is oly közönségesek, mint Khina déli részében.

A mi Tien-Tsin városát illeti, ez most elhagyott és kevésbé élénk, jóllehet népessége nem kevesebb, mint ötszázezer; utcái tágabbak és világosabbak, mint a déli városokéi, hanem a házak alacsonyok, szegényes kinézésűek, s nagyobbára földből, meg vesszőfonadékból épültek. Semmi feltűnő épülete sincs, kivéve néhány szép *yamount* (nyárilak) a folyam partján, és egy igen régi bálványtemplomot, melynek neve a *büntetések temploma*, s mely ékítményeinek különössége folytán megérdemli a részletes leírást.

Egy sor fából készült, kifestett és megaranyozott szobor tűnik a belépő szemébe, csaknem természetes nagyságban kivive, melyek a pokolban a földi vétségek miatt kiállandó büntetések számtalan nemeit ábrázolják.

Az első csoportozat egy vidéket mutat; az előtérén óriási szikla magaslik, rakva vastüskékkel; tetejéről apró alakok bukznak le, és közben a tüskékbe itüdnék s szétaraboltatnak. Ez a *nagyraivágyók* és *kevélyek* büntetése.

A második csoportozat egy teljesen meztelen embert ábrázol két deszka közé szorítva: a bakók kettéfűrészelésével foglalkoznak. Ez az *apagyilkosok* büntetése.

* A harmadikon egy szintén egészen meztelen

*) A molyok családjába tartozó rovar, meleg vidékeken mindenütt közönségesek, s mint élősdiek, a lakházak beljében tartózkodnak.

asszony van oszlophoz kötözve: beleit kitépik s izzó szén fölé rakják, ezután ismét bevarrják. Ez egy *házasságtörő* asszony.

Azután ³övetkeznek: egy ember, kinek nyelvét szakítják ki, *hazugság* és a *szóvali visszaélés*; egy másik elevenen megnyuzva, *árulás*; egy asszony forró olajba mártva: *mérgezés*; végül egy mandarin, kit két malomkerék közt zúznak szét, a készülék körül éhes kutyák nyargalnak, hogy felnyalják vérét s felfalják az áldozatnak még vonagló tagjait: *szándékos gyujtogatás* büntetése.

Az utolsó csoportozat különösen leleményes gé-

A csoportozatok körül az alvilágbeli boszuistenek vannak elhelyezve; őket illeti az elnökölés ezen kínzásoknál; arcaik félelmesen el vannak torzítva.

Végül van még ezen templomban egy nagy vidék is fából kivésve, s megrakva alakokkal, kik a *jövő élet utját* tüntetik elő; nagyszámu csoport a paradicsomba vezető uton halad; a kapuk előtt, az ég roppant nagyszakálu ajtónállója van, ki néme-lyeket bebocsát, másokat visszautasít, ez utóbbiak kétségbeesve rohannak egy mélység fenekére, melynek homályában az alvilági kínzók leszködnek áldozataikra.

Khinai vitorlás koesi.

pezetet tüntet föl. Egy deszkán, mely vizirányosan mozoghat, fekszik az elítelt, s egy szabályosan felülről lefelé mozgó kés által darabokra szeldeltetik. Ez az *útféli rablók* büntetése. Mindezen borzasztó bábok művészettel vannak dolgozva, s nem tévesztik el hatásukat.

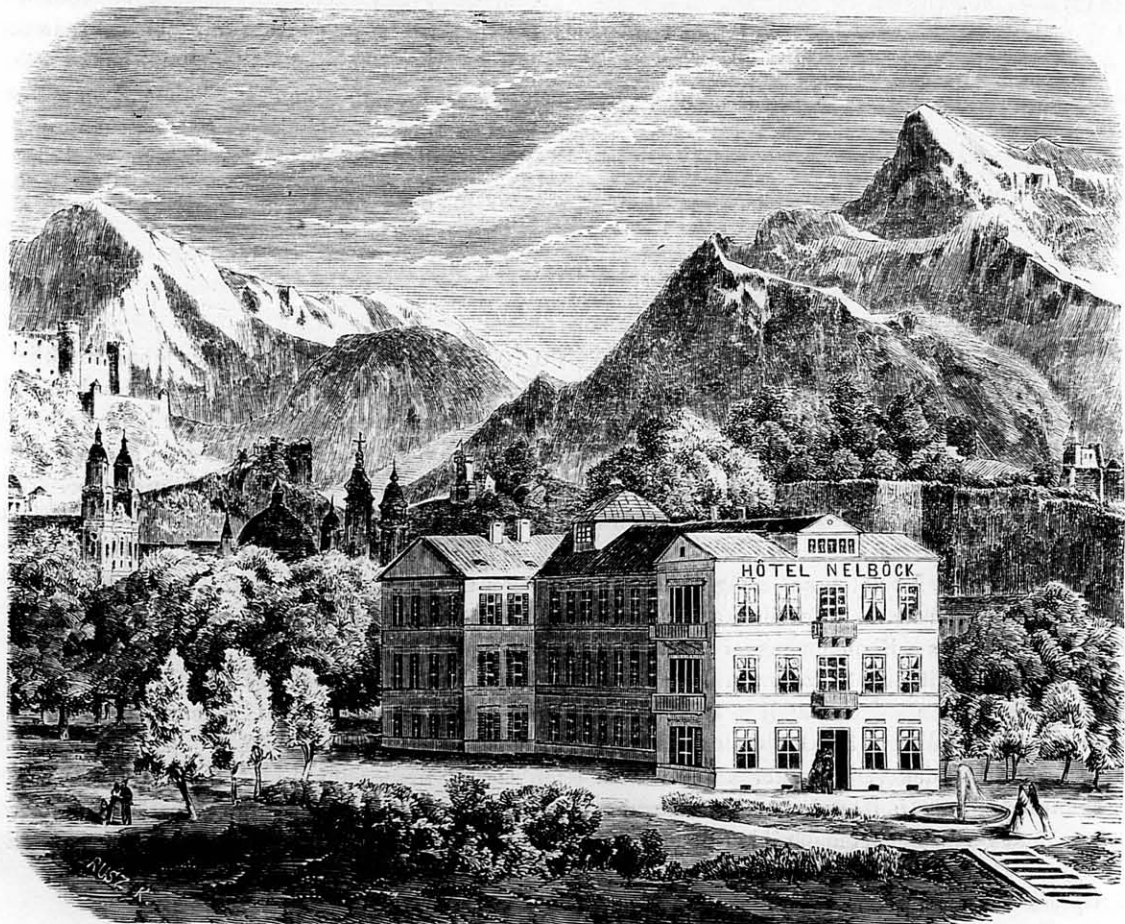
A khinaiak által feltalált büntetések meglepők, s a művész, ki azokat alakba öntötte, nem tett egyebet, mint hogy a Buddha papjai nézetének magyarázatát adta.

Buddha papjai, a mint a mondottakból megítélhetni, félelemmel igyekeznek eltölteni a töredelmes hivek képzelmét, azonban a khinai kevéssé hiszékeny már természeténél fogva, s még kevésbé szereti megoldani erszénye zsinégét; minek folytán az ajtóban ülő papnak derekasan kell verni tamtamját (dob), az alamizsna, melyen a bünösöknek kellene magukat megváltaniok, nem nagyon gyorsan tölti meg a szerzet erszényét.

Szalay László halálozási helye Salzburgban. *)

Alig egy éve, hogy elterjedt a gyászhir, mikép Szalay László Salzburgban elhunyt, (1864. jul. 17-én) s jelesbjeink száma ismét kevesbedett. Nagy volt a veszteség, érezte is sulyát minden hazafi, mert hiszen mindannyian tudjuk, — mint ezt b. Eötvös József a Kisfaludy-társaság ez idei nagygyűlésén megjegyzé, — „hogy multunk és jövőnkben egyiránt szegényebbekké váltunk e

más, midőn a nagy mű, páratlan története bevégezetlenül maradt reánk. Szalay előtt, midőn a történet írásához kezdett, a nemzetiség, a magyar nemzet jövője lebegett. Ennek szentelte élte legnagyobb részét, és magasztos feladatát egészségének, sőt anyagi jobblétének feláldozása mellett is betölté. Munkái mindmegannyi nagy becsű adat a hazai történethez, melynek ujra alkotója ő vala.

Szalay László halálozási háza Salzburgban. (Rajz. Kelety Gusztáv.)

egy férfi halála által, ki munkáiban nemzetünk egykori nagyságát s életében azon erényeket mutatta fel az ifju nemzedéknek, melyek minden nemzeti nagyságnak feltételei.“

Hosszu idő, 34 év folyt le attól kezdve, midőn Szalay László mint másod éves jogász az irodalmi pályára lépett, melyen annyi hirt és oly nevet vívott ki magának, hogy veszteségét alig pótolhatja

Szalay minden gondolatát, minden percét a haza boldogságának szentelé; egész élete csak egy érzés, csak egy szent szeretet vala. Évek tüntek el fölötte, haja szürke színt kezdé öltetni, redők fedék arcát, de ő maga, szive, érzése ép maradt az idők, a viszonyok viharai között.

A kitünő történetíró, nagy államférfi idegen földön zárta be szeméit.

Megrongált egészsége helyreállítása végett 1865 jun. 19-én indult el Pestről, orvosai tanácsára a wilbali fürdőt használni. Jun. 25-ig Bécsben mu-

*) Arcképe a „Hazánk s a Külföld“ f. évi 1-ső számában jelent meg.

latott, hol ismerőseit látogatta meg s néhány jele-
sebb orvos tanácsát kérte ki.

Bécsből tovább utazván, még aznap d. u. 5
órákor Salzburgba érkezett, s ott az uti fáradal-
mak és a nagy hőség által előidézett fájdalmi
miatt enyhülést keresve, a vasut tözsomszedságá-
ban fekvő „Nelböck“-féle vendéglőbe szállt. A
kies Salzburg vidéke jól hatott rá, s ezuttal szo-
kása ellenére, igen vidám volt és magát üdültnek
érezé, oly annyira, hogy nejenek azt írta, miszerint
távoztta óta itt tölté első nyugodt éjjelét. 27-én
este tovább, Münchenen és Stuttgarton keresz-
tül Wilbaldba utazott, hová jul. 1-én érkezett meg.
A fürdőt kétszer használta, de a betegség álla-
pota rosszabbra fordulván, kénytelen lön félbe-
hagyni.

Jul. 9-én Münchenből jött távirat szomorú hirc-
ket hozott Pestre. Szalay haza óhajtván jönni, e
nap érkezett Münchenbe, de e városból tovább

nem mehetett. Itt találta őt hozzá siető neje, ki az-
tán a beteget, saját kívánsága és orvosi tanács
folytán, Salzburgba átszállíttatá.

Salzburgban Szalay a „Hôtel Melböckbe“ ki-
vánt szállani, nemcsak azért, mert ezen, egy kis
kert közepén fekvő vendéglő a vasúthoz legköze-
lebb esik, hanem azért is, mert már több izben
oda szállva, otthonosabban érzé magát. Alig pár
napot tölthetett itt, alig hogy az orvos által nyuj-
tott remény valóságának csekély jelét adá: a
nagy történetíró már jul. 17-én déli 2 órákor neje,
gyermekai és édes testvére karjai közt elbucsu-
zott e földi pályától, melyen annyi babért aratott.

S most midőn földi maradványai a haza földé-
ben aluszszák örök álmukat, halála évnapjára,
megemlékezésül közöljük a Salzburgban levő
Nelböck-szálloda rajzát, melynek első emeleti, a
jobb sarkon levő szobájában halt meg.

N. P.

A z ö s e m b e r.

VI.

Az ismételt földemelkedésnek és süllyedésnek a
jégkorszakban számos példáját ismerjük. Skandi-
náviában a simára dörzsölt vagy kivájt hegyek or-
main 6000 lábnyi magasban láthatók a jégjárat
nyomai; míg a tengeri kagylók 600 lábnyira
emelkednek.

Az Alpeseken M. Morlot után, a jég uralmából
négy időszak nyomozható. Az elsőben a hideg leg-
magasb fokon állt, s a Rhon jéghegyei a Jura lán-
colatig hatottak, sőt ennek szorosain Franciaor-
szágba is eljutottak s a neuvchateli tó fölött 2015,
s a tengerszintől számítva 3450 lábnyira emelked-
tek; a gránit töredékei, melyeket a jég a Jura
dél-keleti oldalán 2015 lábnyi magasban hátraha-
gyott, a Mont-Blanc keleti oldaláról kerültek.

A másodikban a jég elhagyá a Jura hegyeket, s
az Alpesek völgyeibe vonult; mit Morlot számi-
tása szerint legalább is 1000 lábnyi süllyedés kö-
vetett. E kor képlete, az elolvadt jég és tuláradt
folyamok özönvize által, homok és kavics ágya-
zatokból keletkezett, s tetemesen emelé az alpesi
völgyek színvonalát.

A harmadikban a jéghegyek ismét óriási mér-
vekben növekedtek; de nem hatottak a Juráig,
bár elboríták a genfi tó partjait, s több helyt, a
Jura közelében eső völgyekben roppant ágyazato-
kat halmoztak egymásra.

A negyedikben a jéghegyek ismét visszavonul-
tak, s fokoként a jelenkori helyzetbe jutának.
Képleteit, a mostani folyók és tavak partjain, 20,

50, 100 és 150 lábnyi magas murva lépcsőzetek je-
lölök, melyekben, Morges mellett, mammoth csont-
tok is találtattak, s különösen az 50 lábnyi magas
lépcsőzetbe helyezendő a Morlot által annyi gondol-
tal tanulmányozott Teniére patak ujjakkori del-
tája, mely főleg arról nevezetes, hogy eltérő mély-
ségben a római, a bronz, s az ujjab kőkorból em-
lékeket tartalmaz, s hogy alakulása, tekintve a je-
lenkori üledék haladását, vagy 10,000 évet igé-
nyelt.

Ugyanezen patak mentében a 150 lábnyi magas
lépcsőzeten, egy régibb delta fedezettett fel, mely
az előbbit tízszer meghaladja, s keletkezése Mor-
ton szerint, tízszer annyi időt, tehát 100,000 évet
kivánt; s ebbe helyezendők az emberiségnek azon
képviselői, kik a „Pliocen-utáni“ korban az
elefánttal (*E. primigenius*) együtt éltek.

VII.

Skótiá hegyein a jég hatása 3000, a hideg-ten-
ger üledékek és szirt-töredékek 1550', s a tengeri
kagylók 525 lábnyi magasságig jelentkeznek; mi-
ből az eddig feltételezett 5—600 lábnyi süllyedés-
nél sokkal mélyebbet szabad következtetnünk, s
tán nem alaptalan azon vélemény, hogy a jégkor-
szak kezdetén, vagy ehez közel, volt oly idő, mely-
ben Skótiá legnagyobb részét tenger borítá.

Walesben, 1400 lábnyi magasban találtattak
tenger-üledékek és kagylók; s Ramsay tanár a
jégkorszakban Walesre vonatkozólag két emelke-
dést és egy közbeeső süllyedést feltételez, melyben

a föld 2300 lábnyival alantabb állt a jelen színvonalnál.

Irlandban, Angliában a jégtenger kagylói hat, söt hétszáz lábnyi magasságban is fellelhetők; mi helyenként legalább is 600 lábnyi süllyedésre mutat. Egyébiránt Angliában a jég uralma alatt négy időszakot lehet megkülönböztetni.

Az elsőben a föld körülbelül 500 lábnyival magasabb volt a jelen színvonalnál. A második a nagy süllyedés kora, melyben Anglia éjszaki része, Skócia és Irland, szigetcsoportozattá lön. Ez időben történhetett, hogy a skandináviai növények és állatok eláradtak Britannia földén, söt egyedüli lényei voltak a szárazon maradt és hótól ment részeken.

A harmadikban a föld ismét emelkedett 600, söt Ramsay szerint Walesben 1400 lábnyira, s a jégtenger üledékei és idegen szirtei szárazzá lönnek. E második emelkedésbe helyezendő a kontinentális német flora vándorlása a britt szigetre, hol a skandináviai élet magaslatokra szorult; s valószínűleg ez időszak végén történt azon emberek bevándorlása, kik együtt éltek az elefánttal (*E. antiquus*), a rhinocerossal (*R. hemitaechus*), s a hipopotamussal (*H. major*). A negyedik időszakot, újabb süllyedés jellemzi, melyből elvégre eléállt a szárazföld jelen alakja.

Ez időszakok, meglepőleg a svájci jégjáratra emlékeztetnek; de a tudomány jelen állásán még nem lehet meghatározni, mennyire egyeztek meg ez utóbbiakkal. Európában a jéghegyek legnagyobb kifejlése hihetőleg az Alpesekben keresendő, melyek hatása alatt meg kellett hűlni a Közép-tengernek; az éjszaki kagylók tulnyomósága Szicília „Pliocén-utáni“ képleteiben csak így magyarázható.

VIII.

Hogy elképzelhessük, minő lehet Európa a jégkorszak legmélyebb süllyedése alatt, szabadjon feltételeznünk, hogy éjszak-nyugati Európában a süllyedés hasonló volt a britt szigetek süllyedéséhez, tehát 1300—2000 lábnyi. Ez esetben Angliából Skóciából és Irlandból csak itt-ott merülendnek fel apró sziget-csoportozatok; míg Európa éjszak-nyugati része az 51-ik szélességi fokozattól a 60-ig elmerülend, s Norvégiának és Svécziának csak közepe fog nagyobb szigetként a sík tengerből felemelkedni.

És most vegyük az ellenkezőt, emelkedjék Anglia, Európa éjszak-nyugati részeivel együtt, tul a jelen színvonalon csak 600 lábnyival, s vajjon mivé lenne Európa? A doveri szoros, az éjszaki ten-

gerrel együtt, körülbelül a 60-ik fokozatig el fog enyészni, s Irland, Anglia, Franciaország, Dánia és Novégia szakadatlan területet képezend. *)

Nem mondjuk, hogy a földemelkedések és süllyedések szükségkép úgy történtek a multban, miként feltételeztetik; de a szerves életnek elosztása s rendszeres haladása keletről nyugat felé azt tanúsítja, hogy a britt szigetek a „Pliocén-utáni“ időkben is összeköttetésben voltak egymással s az európai kontinenssel.

A jövőre nézve, hahogy ez is célja volna a tudománynak, csak annyit állithatunk, hogy a föld-részek ismételt összeköttetése nem lehetlen; mert ez emelkedésnek nemcsak éjszakon, hanem a déli részeken is számos példája van.

Tengerparti kirándulásaimban sokszor felkerestem Hastings közelében ama regényes római váromot (Pevensy), hol 1066-ban Vilmos a hóditó kikötött; a vár falain még most is láthatók a hullámok nyomai, s a tenger jelenleg három mértföldnyire esik a vártól.

Néhány hó előtt a déli partokon meglátogattam Winchelsea városát, mely egyike volt a hires „Cinque-Ports“ kikötőknek, s Erzsébet királynő korában, élénk kereskedése miatt, második Londonnak neveztetett; — „a tenger visszavonult“, mondja a vidék népe, Winchelsea kereskedése megszűnt, s csak arról nevezetes, hogy kikötő nélkül még mindig a királyi kikötők sorában áll.

Igy van máshol is. A szicíliai csontbarlangok álat-maradványai oly meglepőleg hasonlítanak az afrikai emlősökhöz, miszerint igen hajlandók vagyunk hinni, hogy Európa újabb geologiai korszakban is összefüggött Afrikával.

Szicília és Afrika közt a tenger oly sekély, hogy az összeköttetés idővel ismét létre jöhetne, ha csak oly földemelkedést feltételeznénk, minőt Szardínia szigetén, a cagliári déli partokon tapasztalunk, hol Albert de la Marmora számítása szerint, a tengerfenék történeti időkben 300 lábnyira emelkedett.

Hasonló emelkedést tanúsítanak Kreta és Kandia nyugati partjai, az egykori kikötők szárazzá lönnek, s a régi városok romjai víz alá kerültek.

IX.

Midőn az ember régiségéről szólunk, igen természetes, hogy mindenki éveket keres, s azt kérdezi: mennyire esnek tőlünk azon ősi idők, melyekben csalhatlan nyomait találjuk az embernek?

*) E feltételezett süllyedést és emelkedést Sir. Ch. Lyell (*Antiquity of Man*) szép térképekkel ábrázolja; s itt egyszersmind megjegyzem, hogy eddigi adataimban főleg őt követtem.

Tudósaink e kérdésre eddigelé csak gyanitólág, azon évekkel feleltek, melyekkel a negyedik korszak földemelkedéseit számíták. Tájékozásul álljon itt egy példa.

Ha a színvonal változatai úgy és oly fokozatokban történtek a multban, miként jelenleg Norvegiában és Svéciában, hol egy század alatt az emelkedés általában két és fél lábnyira számíttatik, akkor, mondja Sir Ch. Lyell (i. m.) a jégkorszakban Britannia ismételt emelkedését és süllyedését kerek számban 180,000 évre lehetne tenni, nem számítva azon közbeeső időszakot, melyben a száraz föld színvonala s a tenger-fenék mélysége nem változott; pedig hogy ily nyugpontok voltak, ezt a „Pliocen-utáni“ képletnek alkata és tartalma egyiránt tanúsítja.

E számítás értéke feltételes, s jelenleg csak mint

kísérlet áll a tudomány rendszerében; mert egyes elszigetelt adatokon alapszik, s mert a színvonal változatai helyenként gyorsabban is történhetek; de a jégtenger üledéke, s az éjszaki élet rendes terjedése és szilárdulása általában arra mutat, hogy a hideg fokoként növekedett, s hogy a földemelkedés fokoként haladott azon korban, melynek az ember tanuja volt, s durva köfegyvereivel küzdött a rég kihalt őslények ellen.

Tömkeleg áll előttünk, de sötét utaira korunk haladása minden lépten nyomon világot áraszt, s az ősemlék története, mely néhány év előtt hiu ábránd volt, mindinkább szilárdul. Haladásunk egyik jellemző ismérve, hogy diadalait azon a téren üli, melyet apáink tulhelyeztek a természet körén-

Rónay Jácint.

A touloni gályarabok a bagnoban.

— Rasch G. után. —

Piros, sárga és zöld — ezek a gályarabok színei a touloni bagnoban. Piros felöltönyben sárga nadrággal, sárga, piros avagy zöld színű számozott sapkával, lábaikon a vasgyűrűkhöz csatolt láncsal találtam őket mindenfelé a kikötő-parton, a hajógyárban és műhelyekben, a hajón, a nagyszerű fegyvergyár udvarán, melynek területe mintegy 2100 négyszeg ölből áll, körvonala ez épületnek több mint 5 kilométer, azaz 3000 öl. Láttam 16, 20, 30 éves tüde piros arcu foglyokat, de láttam 50—60 éves aggastyánokat is közöttök, hófehér fürtökkel, redős homlokkal; emelt fővel járók között görnyeteg hátúakat, valamennyiök lábán csörgő láncsal. Söpörték az utcát és a kikötő partot, a kovács- és asztalosműhelyben emelték a kalapácsot, szorongatták a harapófógót, tolták a gyalut, — egy szóval mindenütt minden lépten nyomon talákoztam velök, az emberi társadalomnak eme megvetettjeivel, kikre egyetlen egy jövendő várakozik — Cayenne és a halál. Cayenne és a halál mondtam, nem pedig Cayenne vagy a halál, mert Cayenne egyértelmű a halállal, és évről évre egymásután számaik sorjában mindnyájukat elköltöztetik Cayennebe, minden évben két, ugynevezett bűnösöket szállító hajón, elviszik őket, hogy vissza ne térjenek többé soha — soha! A régi törvénykezés elítélte a bűnösöket a bagnobeli fogságra, az 1852-ki újabb törvény szerint a bagnóra és átszállításra ítéltetnek.

A touloni bagno az újabbkori törvények értelmében nem más, mint a raboknak ideiglenes tar-

tózkodási helyök, honnan amaz óceánon tuli egész-ségtelen tartományba történik az átköltöztetés, hol a visszatérésről többé álmodnia is alig lehet azoknak, kik a bagnobeli fogságot szerencsésen átlábolták. Mint gyarmatosokat telepítik le ott őket, hogy ezen minőségben lepje meg a halál a szerencsétleneket. Egy reménységök mégis marad a visszatérhetésre, a megkegyelmezés. Minő valószínűtlen reménység ez, hanem mindamelllett is jobb a semminél!

Midőn politikai okokból néhány évet a magdeburgi bástyafogházban töltöttem el; gyakran összejöttem ott várbeli rabokkal, kik husz-harminc évi fogságra voltak kárhoztatva. Husz-harminc évre elítéltetés annyinak tünik föl, mint a bizonyos halál a tömlöc üregében. És valamennyien bizni tudtak a megkegyelmezésben. — Az első gályarab, kivel a touloni fogházban szót váltottam, egy öreg ember volt, közel hatvan éves. Harminc évet töltött már a bagnoban, mivel a régi törvény szerint mondatván ki az ítélet feje fölött, az átköltöztetésre nem számíthatott. Hozzá intézett szavaimra akkép nyilatkozék, miszerint reméli, hogy majd kegyelmet kap. Nemcsak Magdeburg várának bástyatömlöceiben, hanem a touloni fegyvergyárnak udvaraiban is eme végső remény kecsegteti hát a szerencsétleneket.

Azon embernek sapkája zöld színű volt. Többeket láttam már ilyen színű főveggel.

— Minő jelentősége van a zöld sapkának? kér-

dezém vezetőmet; — mert a mint láttam, piros és sárga sapkát is hordanak.

— A zöld sapka azt jelenti, — válaszolt az ör, — hogy a fogoly életfogytiglan való rabságra van elítélve.

Ezen felelet után úgy tetszék nekem, mintha mindenik sápadt barna arcáról az élethosszanti fog-ságot olvasnám le, ha mindjárt egyik-másiknak nem lett volna is azok között zöld sapkája.

Némelyikök veres felöltönyének sárga ujjá volt.

— Mit jelentsen a sárga ruhaujj? kérdezém az ört?

— A sárga ujj azt jelenti, — lön a válasz — hogy az illető másod ízben van a bagnoban.

— Hanem vannak talán olyanok is, kiknek felöltönyén mind a két ujj sárga színű, hanem olyat még nem láttam, s mi ennek az oka?

— Mert azokat egyenest átvizsik Cayennebe, felelt az ör.

Eszembe jutott V-ik Károly császárnak ama halálítéletet rendelő parancsolata, mely minden harmadizben lopáson kapott tolvajt kötél általi kivégeztetésre ítél.

Ekkor érkezünk el a vízmeder közelébe, hol a hajókat javítják ki, egy magas kapuhoz, melyen nagy fekete betűkben vala olvasható: „Bagne“ — bagno. Ez volt tehát a bejárat ama borzasztó

helyre, melyhez méltók leendettek Dantenak ama nevezetes szavai, miket a pokolról mondott: „*Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate!*“ („Ti, kik belétek ide, hagyjátok kiűnn a reménységet!“)

Midőn át akartam lépni a küszöböt, az ott örködő katona utamat állotta. Vezetőm tudomra adá, hogy a bagno megszemlélése csak a kikötői biztos különös jóváhagyása mellett engedtetik meg. A kikötői biztoshoz vezettetém ekkor magamat. Azon nyilatkozatomra, miszerint a mult években Párisnak minden fogházát felsőbb engedély folytán sorra jártam és tanulmányaimat Németországban közzé is tettem, kijelenté, hogy ő egyedül a szárazföldi bagno megszemléléséhez adhat engedélyt, de a *vizi* bagnonak, a rabok gályáinak megszemléléséhez szükséges, hogy magától a touloni kormányzótól eszközöljek ki egy iratot. A kormányzóhoz vezettettem el tehát magamat és egy óra mulva ismét a rettenetes kapu előtt álltam, kezemben egy irással a kikötői felügyelőhöz, melyben emez fölhivatik, miszerint ne csak a fogházak teremt nyitassa meg előttem, hanem a gályákra is vezetessen el. Egy odavaló hivatalnokot adtak mellém vezetőül, a katona, a ki az imént utamat állá, félre lépett, és én megkezdem a szomoru vizsgálódást.

(Vége következik.)

Egy hét története.

— Julius 13. —

Közelebb Budapest természeti szépségeit s nyári életének egy oly sajátosságát dicsértük, melyet a világárosok is méltán irigyelhetnek; most ellenben — más történetek hiányában — egy viszsztatásító tulajdonságát vagyunk kénytelenek elmondani.

Mérsékelt égövünk alatt tán egy pont sincs, hol a hev és légmérők higánya oly kétségbeesett szökéseket tenne föl és alá, mint nálunk, hol e meglepő esésekben tán még a losonci vaspálya részvény-papirjai sem versenyezhetnek vele. Igaz, hogy a teremtet világban semmi sem állandó, csak a változás, de a szélsőségek ily egymást váltása mégis különös, sőt boszontó oly éghajlat közepén, mely magáról azt hiteté el az emberekkel, hogy jobban és rosszban rendesen mérsékeli magát. Dehogy mérsékeli; sőt hogy kicsapongó szeszélyeit minél jobban éreztesse alattvalóival, néha Afrikából kér kölcsön egy csomó hőséget és fojtó szelet, majd a másik órában egy kis kamcsatkai csipős hideggel lep meg bennünket. Néha egy napon, mint pél-

dál a mult hétfőn, az időjárás mindenféle kellemtelenségein keresztül visz, s a zaklatott levegőt és embereket egy percig sem hagyja pihenni. — E nap délutánjáig már egy hét óta olyanok valánk, mint Heine ismeretes pálmája; negyven foku hőségben — égve és sovárogyva — álmodozunk észak fenyőiről. Szerencse, hogy nincs asphalt kövezetünk, mert különben most a felolvadt szurok fekete tengere folyta volna körül házainkat, még több büzt terjesztve, mint a mi itt mindenféle szemét, megrekedt levegő és iszapos csatornák rosz szagából conglomerálódik. Az égető nap valóban nyilazni kezdett megint, mint a hajdani mesés világban, midőn a haragra gerjedt istenek az ő sugaraival sujták le a fölfuvalkodott és vétkes halandókat. Még a mi mindent próbált dervis barátunkat, Vámbéry Armit is, ki oly dicsőségesen tudott dacolni a khivai kánság égető hevével és szomjával, rögtön elriasztá körünkből. Alig hogy Londonból megérkezett, idehaza az „égető kutyácska“ (a mint Csokonaink a kániku-

lát nevezte,) goromba szelindek módjára rohanta meg, úgy hogy azonnal tovább futott innen, menhelyet keresve (maga sem tudta: hol,) vagy a Balaton hűs partjain, vagy Koritnyica még hűsebb völgyében. Boldogok, kik most e mindig zöld fák alatt, mindig friss kutfőknél, mindig harmatos fűvön élnek idilli világukat, míg mi, (az ipar vagy szellemi foglalkozás napszámosai), mondjunk nagyot: a civilizáció szikláin, szűk házsorok közt, a kövезeten égünk, várva a könyörtelen felhők érkezését. Sokáig vártunk hiába, míg végre megérkeztek, s az ég egészen beborult tőlük. Ime, itt volt a jobb idő reménye és kilátása! De alighogy egy pár csöpp hullt belőlük a szomszéd földre, visító szelek, megannyi gonosz szellemek módjára, támadtak föl ellenük, hogy a jó emberek reményét megint csak elverjék. (Sok szép kilátással járunk az életben így.)

Szomorú látvány ilyenkor végig nézni a tág Dunasoron, a váci és országuton, vagy a hosszú kerepesi vonalon a Rókus kórház felé. A Számmutól se lenne semmivel sárgább vagy fojtóbb a levegő. A házakat sűrű porgomolyok örvénye borítja el. A mi szemét, ringy-rongy, homok és mész-hulladék hónapokig összegyűlt utcákban, zugokban és mindenféle rejtett helyeken, az mind ott kavargat a légtérben, üvöltve és végig rohanva utcákon és udvarokon. Eszünkbe jut a barbárság egykori vad berohanása a polgárisultság földjére. Eszünkbe jut minden, többi közt az is, hogy nem lenne-e üdvös e szem és tüdőrontó porrohamok közt — valami képzelt hatalom parancsára — egy kissé megsétáltatni az egész városi tanácsot, és a méltóságos gróf Szapáry Antal által képviselt, s ennél fogva méltóságos lassúsággal haladó mindazon polgárokat, kik a vízvezetékéről már egy pár év óta gyűléseznek, ép úgy, mint a Fáy András híres varjai? Talán jobban sietnének egy kicsit, ha a szél az ő szemüket is teli szórná maró homokkal, s eszökbe jutna, hogy nemcsak a közegészség, hanem a város tisztasága is azon ügytől függ, melyet ők nagy idő óta mozgatnak ugyan, de csak oly lassan, mintha csigák volnának egy szaladásra készített kocsi elé fogva, néha meg éppen visszafelé, a legpompásabban utánozva a rákok mozgását.

Egy magyar mágnás (gr. Andrassy Manó a b. Eötvös lapjában) közelébb újra felszólalt „Pest érdekében“, s emlegeti Széchenyinek a fővárost szépítő terveit, s aztán a magáét is, t. i. az al-dunasori rakpartra tervezett üveg földelű kettős bazárt, mely nagy áruhely s egyszersmind sétány lenne. A nemes gróf ugyanazt teszi, mit a journa-

listák szoktak: javasol, fölelevenít szunnyadásnak indult régi jó terveket, s — *buzdít*. Szép tőle; de még szebb volna, ha pusztá buzditás helyett, a mit mi is könnyen elvégzünk, oda állna a cselekvés élére — a hova már nemcsak toll, hanem egy kis áldozat, pénz is kell, a mi pedig nem mindnyájunktól telik. Ha a főrangúak mennének elől, mint mentek az akadémiai palota alapításában, a többi tehetősb osztályok tagjai is minden bizonynyal követnék jó példájukat, és sok oly terv vagy vállalat léphetne könnyen életbe, melyekről most csak akkor szoktunk álmodozni, ha néha néha különös kedvünk jó fellegrákokat építeni.

A Pest körüli csatorna, melynek tervét egy derék mérnök most újra kidolgozta, a Rákos beerdősítése, parkok, ligetek, vízvezeték s az utcák célirányosabb rendezése: megannyi, szegényeinkre ránk maradt tervhagyományai Széchenyinek, oly forma emlékek, mint ama muzeumi nagy csatabárdok és mázsás gerelyek, melyeket nagyapaink — ha élének — most is könnyen megforgatnának izmos, velős karjaikkal, míg mi — az elpuhultabb ivadékok — meg sem tudjuk többé mozdítani.

Mi megelégszünk a meddő panaszszal, hogy Pest, dacára gyönyörű fekvésének, nagy folyamának, — melynek vize ezer csövön vezetve szerteszét, áldást hintene mindenütt épen úgy, mint a keleti szent folyam, — dacára emelkedő házsorainak s eleven kedélyű népének, még most sincs elég vonzerővel sem az idegenekre, sem a főrangúak nagyobb részére. Hogyan is volna, mikor nem bir nekik adni egy ital jó vizet, egy szeméttől ment sétahelyet, egy kis egészséges levegőt!

Igaztalanok vagyunk — vetheti ellen némely olvasónk, — hogy nagy áldozatokkal járó vállalatok létesítését kívánjuk akkor, midőn az élet legszükségesebb kellékeire sincs elegendő pénzünk. — Nincs azoknak, kik bajjal élnek világukat. De még mindig van egy vagyoniilag gazdag osztályunk, mely a fényűzés mulékonyságaira évenként milliókat költ, mert hiúsága inkább a magánéleti pompában, mint a közélet nagyszerű törekvéseiben keres és talál kielégítést.

Pedig a fényűzés nálunk oly hiba, melyet még a nemzetgazdász is tudhat akként védeni, mint nyugat virágzóbb országaiban. Ott nagy gyárak munkásait, széles körű iparágakat s egész néposztályokat segítyez az, s a brüsszeli csipkékre, párisi szőnyegekre és sevre-i porcellánokra kiadott összegek kenyeret adnak száz meg százezer kezébe. De nekünk magunknak nincsenek fényűzési gyáraink, s mindazzal, a mit csillogó piperékre kiadunk, idegen s nálunk sokkal gazda-

gabb népek jólétet növeljük csupán. Oly csatornába dobjuk tehát pénzünket, mely alig ad vissza nekünk valamit. Ellenben, ha le tudnánk mondani a fényűzés tulságairól, s az így megtakarított összegeket hazai gyümölcsöző vállalatokba fektetnők, munkát adnánk saját szegény népünknek, biztosítanók tulajdon jólétünket s kényelmesebbé tennők az életet, mindenekelőtt hazánk fővárosában.

E nagy földadat teljesítése leginkább az előkelők vállvetett akaratótól függ; náluk van a vagyon, tekintély, példaadás hatalma; s ha buzgóságukat, mely most szerte ágazván, erejét veszti, egy-egy kiváló cél kivitelére összpontosítani tudnák: kétségkívül sok nagy terv, mely most agyémnek látszik, gyorsan lépne életbe az egyesü-

lés roppant ereje által, mely Angolországban évenként új meg új csudákat művel.

Midőn Pest szépítéséről álmodozunk, nem eshetünk a gyanuba, hogy a nyári hőségétől s a szeles ifjú főváros porától gyötörve, kedvünk jött megint egy meddő buzditást szónokolni el — saját házunk érdekében, mely csak a Ciceróknak van megengedve. E tárgy nem csupán kényelmi oldallal bír. Maga a közelébb felszólalt gróf helyesen jegyzi meg: „mennyivel nagyobb volna szerepünk a birodalomban; mennyivel könnyebben volnának megoldhatók maguk a nemzeti kérdések is, ha Pest nagy újítások által valódi központ, Magyarország szellemi és anyagi életének visszatükröző székhelye — volna.“

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*Szalay László magyar történelme*) már rég le van fordítva németre, de mindeddig nem jelenített meg, mivel Szalay annak kiadását mindig ellenzé. A fordító: *Krigsau* udv. tanácsos, ki 1849 után Erdélyben viselt államhivatalt, s bár Bach bárónak sógora volt, folyvást ellenzéket képezett vele. *Krigsau* megtanulva a magyar nyelvet s megismerkedvén hazai viszonyainkkal, baráti érzelmeket táplált irántunk. A napokban Bécsbe hívták, hol az új miniszterium alatt fontos tisztséget szántak neki.

* (*A horvát országgyűlés.*) melynek megnyitása jul. 17-ére volt kitűzve, aug. 28-ára halasztott el.

* (*Majláth György*) magyar kancellár ö excja, ki eddigelő Bécsben egyik szállodában lakott, jul. 12-én a kancelláriai épületbe költözött át.

* (*A pozsonyi koronázási egyház*) ujjaalakításán már folynak a munkálatok. Ez esemény a művészek figyelmét is nagy mértékben fölkellette, miután ezen egyház, a mellett hogy a magyar királyok koronázási helye, egyszersmind nevezetes történeti műemlék.

† (*Bugát Pál.*) Az akadémia palotájára jul. 9-én gyászlobogót tűztek ki. Egyik legrégebbi rendes tag, dr. Bugát Pál halt meg 70 éves korában. Őt még az akadémiai igazgatóság nevezte volt ki 1830-ban. Az érdemteljes tudós hosszú pályája alatt több természettudományi és orvostani munkát adott ki, 1831-től 38-ig szerkeszté az „Orvosi Tár“-t, egy ideig Schedel (Toldy) Ferenc társaságában. 1848-ban *Magyarország főorvosává* nevezetett ki, ez állomást azonban 49-ben elveszté, s az erre bekövetkezett korszakban pesti egyetemi tan-székétől is megfosztatott. Nyelvészkedéssel is fog-

lalkozott, s utóbbi időben szócsintana miatt emlegette gyakran a napi sajtó és a nagy közönség.

* (*Kubinyi Ágoston*) véglegesen nyugalomba helyeztetett, s a muzeum igazgatását csak addig folytatja, míg utódja kinevezetik. Ez állomásra a hiv. lapban pályázat van hirdetve.

* (*A pest-losonci vaspályatársulat*) csődöt mondott. Pár nappal előbb a bécsi előkelőbb bankárházak egyike, Schuller és társa, fölfüggesztette fizetéseit; a losonci vasutrészvények nagyobb része ott volt letéve, s a 200 frtos vasutrészvények rögtön 30 frtra s később még kevesebbre estek le.

* (*A pesti állatkert*) alapszabályai a magyar kancelláriától helybehagyva visszaérkeztek. Állatok is szép számmal vannak már összegyűjtve, s ujak folyvást érkeznek. Így még csak buzgalom szükséges e hasznos és gyönyörködtető vállalat életbeléptetésére.

* (*Dr. Tormay Károly,*) pestvárosi főorvos és a Rókus-kórház igazgatója sok buzgalommal viselt kettős hivataláról lemondott.

* (*Kovács Mihály*) derék festőnk ismét visszatuzik Spanyolországba, honnan a mult decemberben jött haza, itthoni ügyeit rendbe hozni. Több megrendelés teljesítésére siett Madridba.

* (*Vámbery tatár molláhja,*) ki egy év óta van hazánkban, jól megtanult magyarul, s most állomást nyert a m. akadémia könyvtáránál, hol keleti nyelvismereteinél fogva remélik hasznát vehetni. Vámbery, ki legutóbb Londonban dsagatai szótár készítésével foglalkozott, e napokban a korintyciai fürdőbe rándult.

* (*Sz. Kalocsa Róza*) „Nőnövendékek iránytana“ című tankönyve bocsátott ki előfizetési föl-

hívást. Rég érzett hiányon akar segíteni a szerzőnő e művével, melyet pesti nőnöveldéjében sikerrel alkalmazott módszer szerint dolgozott ki. Előfizetési ára 70 kr.

* (*A pesti vízvezetés*) ügyében határozó lépés történt előre. A várostanács megszavazta a vízvezeték nagyszerű kiterjedésben fölépítésére szükséges évenkénti 36,000 frtot, miert a vállalkozók községi célokra naponként 20,000 akónyi víz szolgáltatására kötelezik magukat.

* (*A szárazföld legnagyobb gözmalma*) a Pesten tervezett „Concordia“ lesz, melyet Wechselmann építész a részvényesek megbízásából, e hó 6-án kezdett el építeni, a Ferenc-városban a soroksári sorompó mellett. E roppant épület öt emeletnyi magas lesz, s míg legnagyobb malmaink csak 20—30 járatuak, a „Concordia“-t 60 örlési járatra rendezik be.

* (*Az eperjesi főiskola javára tervezett ausztráliai bazár*) nem jön létre, mert dr. Rochlitz Kálmán, ki erre indítványt tett s kivitelére ajánlkozott, most már kevés sikert ígér e vállalkozásnak az Ausztráliában is elterjedt pénztelenség miatt.

* (*Forróság és fagy.*) Míg Pesten a legnagyobb forróság uralkodik, e hó 3-dikáról kelt gömörmegeyi levélben azt írják, hogy ott nagy hideg jár, és prémes öltönyöket viselnek. A veteményeket a hideg nagy részt elfagyasztotta.

* (*Kivándorlás.*) Szegedre egy törökországi kereskedő érkezett, ki arról a vidékről 300 magyar földművelő családot akar kivinni Adrianopol tájékára, hol művelésre való földet ingyen kapnának. Mint beszélük, a mult évben sikerült neki 150 családot szép ígéretekkel kicsábítani.

* (*Névmagyarítás.*) Herzfelder Vilmos pesti nagykereskedő s gyömrői birtokos „Gyömrői“-re változtatta nevét.

* (*A bécsi fegyvertár számára*) Zrinyi Miklós nagy márványszobrát nemrég végezte be ifj. b. Vay Miklós, kinek a technikai kivitelben Izsó is segédkezett nyújtott. Engel, Rómában működő szobrász hazánkfia pedig Nádasdy Ferenc, a nagy katona szép álló szobrát készíté el, mely szintén a bécsi fegyvertár díszcsarnokát fogja ékesíteni.

* (*Az élclapokat*) a birodalmi tanácsban is figyelemmel kísérik. A mult heti ülések egyikén Schmerling a „Figaro“ legujabb számát vitte a terembe, s a lap utolsó lapján levő rajz, mely a miniszterkriszire vonatkozik általános derűtlenség között sorba mutattatott az egész házban; végül Plener kezébe került.

* (*Elgázolás.*) Hesz tábornagy Bécsben jul. 11-

én a mint az urak háza ülésére ment, egy egyfogatu bérkocsi által elgázoltatott, s fején súlyosan megsérült.

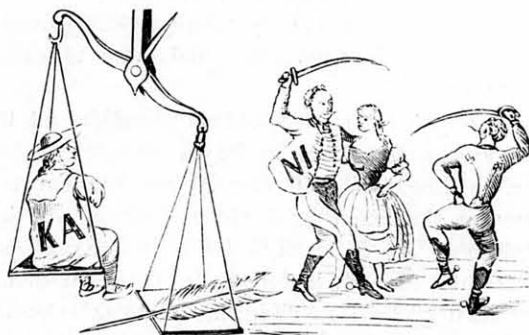
* (*Schmerling utóda*), gr. Belcredi Rikárd 1823. febr. 12-én született. A hivatalnoki pályát, mint gyakornok, a negyvenes években kezdte meg. 1848-ban lemondott akkori állásáról, a morvaországi kerületi biztosi tisztról, s csak 1854-ben vállalt ismét hivatalt, s ekkor nőül vette b. Welden tábornaszernagy leányát. Fokonként feljebb haladva mult évben Csehország helytartója lett. Termetére nézve alacsony. Mint írják, mély tudományu férfi, a latin nyelvet tökéletesen érti s ékesszólása sem mindennapi.

* (*Egyik bukaresti lap*) dicsérő cikket közöl Karácsoni Károly sóbánya-mérnök hazánkfírójáról, s úgy mutatja be olvasóinak, mint az ottani sóbányák ujjá teremtő geniusát. Ily elismerés idegen iránt — Romániában a legkritikább esetek közé tartozik. E lap, a „Reforma“, szerkesztője Valentiano tősgyökeres románsága mellett is nagy tisztelője a magyar nemzetnek és intézményeinek, sőt minden időben ki is merete mondani, hogy szereti a magyarokat.

* (*Amerikai lapok*) nagy dicsérettel emlékeznek egy pesti születésű énekesnőről, *Kanissa Annáról*, ki New-Yorkban folyvást rendkívüli tetszésben részesül.

* (*Különös öngyilkosság.*) Egy *Puskás* nevű pesti napszámos a kültelken levő tégláégetőknél, öngyilkossági szándokból föltette magában, hogy annyi pálinkát iszik meg, a míg meghal. E borzasztó szándokot végre is hajta. A váci-uton levő pálinkaboltokat sorban járta s a midőn már a második itcét itta, összerogyott és szörnyet halt.

Képtalány.

(Megfejtése a következő számban lesz.)

A 28-ik számban közlött képtalány értelme: „Minden hasztalan szó időböltés.“

Irodalom.

* (Zsoldos Ignác) ismert tudosunk emlékiratait készíti sajtó alá, melyek már 60 ivre terjednek. Ez emlékiratoknak különösen a Bach korszakra vonatkozó részei sok érdekes és eddig ismeretlen adatot fognak tartalmazni.

— (Stein János kiadásában) Kolozsvárt megjelent: „Szerelmi pikantériák, a francia udvari életből.“ Oettinger után fordította Balázs F. Ára 1 ft. 20 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Oldhországba*: Magánválaszt csak később írhatunk, minthogy a kívánatok mindegyikét nem teljesíthetjük. Az ezer példányban való külön nyomtatást azonban szivesen esz-közljük.

— *Tornára*: H. I. urnak. A „Hazánk“ szerkesztőjéhez a „Bolond Miska“ tárgyában intézett sorok teljesen érthetlenné előtűntek, miután a „kassai kalandor“ levelét soha sem láttuk.

— *Pesten*: A. I. nek. A „Fejedelem és rendek“ című fordítás elég csinos, de tárgya olvasóinkat nem igen fogná érdekelhetni. Dolgozatot szivesen közlünk öntől, de csak lehetőleg rövid és érdekes cikkeket kérünk.

— *Törökzentmiklósrá*: I. nek. A dolgozat igen csinos, de csakugyan hosszabb, hogyszem közölhetnők. Kívánsága szerint átadjuk.

— *Miskolcra*: Ö. nek. A ki kézbesíthetné, az két hónapra elutazott s jelenlegi tartózkodási helyéről bajos lenne a megbízásban eljárnia. Ily körülmények közt legjobb volna, ha a szerző egyenesen maga fordulna a pesti angol egyház t. papjához.

— *Zimbróra*: A „Gyenge szív“ című talán más helyen felhasználhatjuk.

— *Körösbányára*: N. A. nek. A küldemény csinos, effélékkel azonban bőven el vagyunk látva. Rajzokat s hozzájuk való leírásokat szivesebben veszünk. Bethlen születéséhez s a másik kép leírására tévedésből kértük fel önt *Nemes Ödön* ur helyett. — A küldésben nem történt fenakadás.

— *Pesten*: Sz. Gy. nak. Az „Órák története“ és az „Uj méreg“ című tanulmányok és rövid cikkek mielőbb ki lesznek nyomtatva.

— *Hosszú-Pályiba*: D. M. nak. A képtalányokat átadjuk képtalányaink kezelőjének. A kívánt könyvekkel legjobb akaratumk mellett sem szolgálhatunk, mert azokat teljes tulajdonul az illető kiadóknak adtuk el, azonban a ránk nézve hízegző utolsó óhajtásnak alkalmilag majd igyekszünk megfelelni; ámbár tán e tekintetben az „Üstökös“ is nem sokára kielégítheti önt.

— *Bukuresztbe*: K. F. nek. Derék hazánkfianak arcképét s ismeretességét, ki a külföldön oly becsületet szerzett a magyar névnek, szivesen fogjuk közölni.

— *Pesten*: L. F. K. nak. A „Néhány igaz szó“ nak nézetünk szerint más lapban nagyobb eredménye lenne s így azt nagysád utólagos belegegyezésével egyik kollegánknak adtuk át. Bocssássa meg ez önzéstelenségünket.

— *Mármáros-Szigetre*: L. K. nak. Michelet-t, e költőileg gondolkozó főt különösen tiszteljük, s miután párisi t. munkatársunk sziveségéből a magyar olvasóval megismertettük őt, munkáiból is örömet közlünk, de ezt csak későbbben tehetjük, minthogy lapunk közelebbi számaiba más főcikkekre már régebben vannak előjegyezve.

Több oldalról hozzánk intézett tudakozódásokra jelenthetjük, hogy a „Hazánk s a Külföld“ ápril-juniusi évmegyeidéről néhány teljes példányul még szolgálhatunk, s mert az áprilisi 1-ső számban egyetlen cikk sem jött át a megelőzőtt évnegyedről, azért ezen negyedévi folyamot azoknak is ajánlhatjuk, kik a „Hazánk s a Külföldet“ januártól (mely számok már teljesen elfogytak) óhajtják megrendelni, vagy már valósággal megrendelték.

(A kiadóhivatal.)

Hibaigazítás. Lapunk 27-dik számában a 428-dik oldalon az első hasáb 12-dik sorában „Bithuniien“ helyett „Bithumen“, s a második hasáb 21-dik sorában „kátrányolaj“ helyett „kőolaj“ olvasandó.

irt: „Kedves konzul! Ép oly keveset adok te rád, mint Angliára. Nemzeted védelmére vagy hajóira semmi szükségem. Küldd hát a 40,000 aranyat, vagy én küldöm meg neked az illető fejét.“

* (A hollandi trónörökös), az oraniai herceg, jul. 8-án Londonba utazott, hol hir szerint, el fogja jegezni az angol királynő harmadik leányát, Helen hercegnőt. Vilmos oraniai hg 1840 ben született.

— *β (Földalatti tűz)*. 1685 junius havában Evraux falu körül (Franciaországban) tűz támadt. Földalatti lángból keletkezett, mely a földet megrepesztvén, kicsapott azon, és a körülötte fekvő égő testeket meggyújtá. Nem sok idő múlva ezután Berchere nevű falut pusztítá el hasonló tűz, mely rögtön elterjedt s oltani nem lehetett; eredetét sem lehetett felfedezni. Hasonló tüzet észleltek 1743 augusztus havában *Bomenil* kerületben Liton és Euresse folyók közt. E tűz is magától keletkezett, bizonytalan okból, s körülbelül 15 nap alatt 15 hold fát tett hamuvá. Majd erősebben, majd gyengébben égett, kékes lángja volt, s kén szaga. A föld épen úgy égett mint a fa, s a gyökerek ugyszólván gyorsabban hamvadtak el, mint a törzsek maguk. E két esetben magyarázata valószínűleg a következőkben rejlik. Meglehet hogy a talaj, melyen az elégett erdő, vagy a meggyuladt falu feküdt, turfából állott, mely vagy a munkások és pásztorok tüzzeli gondatlan bánása miatt, vagy magától meggyuladt. Eme önmagától meggyuladás, ha az erdő déli oldalának némely helyein hangafü volt, hangafü által történhetett, vagy levél-rakások által, melyet a szél gödrökbe összehordott, s meggyuladva, a turfaszént gyújtották meg.

— *β (Tűzes forgószél)*. Bocunbrey szemtanu leírása szerint 1725-ben május 30-án reggel Bocunbrey-ben (Franciaországban) nagy kőd ereszkedett le, melynek eltünése után, délben mennykőcsapások kíséretében vihar keletkezett, s 3—4 óra közt a nap erősen égetett. Háromnegyed ötre rendetlen robaj volt hallható, mely a földön gördülő testhez, egy negyedóra múlva pedig kövezen haladó kocsiörgéshez, hasonlított, de nem folytonosan, hanem csak szakadozva, oka ezen robajnak Bocunbrey állítása szerint körülbelül 300 rőfnyi távolban lehetett kelet felé, s lassan haladt észak és délfelé; mert háromnegyed óráig hallotta a nélkül, hogy valamit látott volna. Végre előtűnt oka is. Tűzforgatag volt, mely rettentő robajjal hömpölygött tova a föld felszínén. Vörös láng vált ki belőle, mely közepén világosabb volt, s mentül fentebb emelkedett, annál tisztábbnak látszott. A füst lehetett másfél láb széles, és sutorogva sebesen szállott fel egy felette álló fekete felhőbe. Midőnt megérinté, lobogva visszajött, ép úgy mint midőn a füst ellenállásra talál. Eme gözvonat nem volt mindig egyenlő. Gyakran alább hagyott, s ezzel együtt a robaj is, és viszont. Utjában olykor meghajlott mintha a szélnek engedne, a mely azonban igen gyenge volt. A mint ezen látvány szemtanujától mintegy negyedóránnyira távozott, északkeleten nagyot mennydörgött, s nagy eső támadt. A látvány megszűnt, a robaj hasonlóképp, és semmi nyoma nem maradt.

Előfizetési fölhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD“

című szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti

legolcsóbb képes hetilap

új folyamára.

Midőn a magyar olvasó közönségnek lapunk új félévi folyamát ismét szíves figyelmébe ajánljuk, programm helyett a „**Hazánk s a Külföld**“ első kötetére utalunk, mely a juniusi utolsó számmal teljesen előfizetőink kezei közt van.

Lapunk megindításakor ígértük, hogy rajta leszünk, mikép a „**Hazánk s Külföld**“ minden számában érdekesebbé s képeit tekintve tökéletesebbé váljék, s hogy törekvésünket nem tévesztettük el szem elől, ennek igazolásául ismét csak a közkezen forgó számokra hivatkozunk.

Rajta voltunk, hogy képeinkben a lehetőt érjük el s e célból minden szakban a legkitünőbb rajzolókat nyertük meg, minek eredménye az lőn, hogy lapunk rendkívüli olcsósága mellett képei száma és minőségére nézve nemcsak igen sok külföldi lappal versenyezhet, de hogy **képeinket elsőrendű németországi lapok is** készeknek nyilatkoztak a „**Hazánk s Külföld**“ után közölni, s **közzik is** azokat.

S most, midőn multunkat tekintve, beváltott ígérletünkre hivatkoztunk, ezt olvasóink részéről azon újabb ígérletünk biztosítékául kérjük tekinteni, hogy az új félévben is mindent el fogunk követni lapunk minél érdekesebbé tételére.

Lapunk tartalmát ezentűl is: beszélek (**legkitünőbb regényíróinktól, Jókaitól minden évnegyedben egy beszély**) életképek, költemények, életiratok, tanulságos természettudományi s történeti cikkek, utazások, nép- és helyismertetések, az ismeretek minden szakába vágó rövid és érdekes közlemények, minden számban az „Egy hét története,“ bel- és külföldi levelek, ujdonságok, zeneművek, karrikaturák, irodalmi s színházi hírek, vegyes apróságok, épületek, műtárgyak, emlékek és köz-ünnepélyek sat. ismertetései fogják képezni.

Szokoly Viktor

a „**Hazánk s Külföld**“ szerkesztője.

A t. előfizető közönség azon jóakarata viszonzásául, melyben a „**Hazánk s Külföldet**“ tömeges pártolása által részesíté,

egy nagy, színnyomatú történeti képet

készítettek, melyet a lap minden egész éves előfizetője

ingyen mulapul kap,

megjegyezvén, hogy egész éves előfizetőknék számíttatnak azok is, kik 1865. apriltól tett előfizetéseiket 1866-diki aprilig kiegészítik, vagy azon új előfizetők, kik 1865. júliustól egészen 1866. júliusig fognak előfizetni.

Nagy jutalomképünk eredetijét, melynek tárgyát a meglepetés tekintetéből egyelőre elhallgatjuk, Ádamosi Székely Bertalan, elsőrendű festészünk készíti.

A mulap szétküldése az új félévben már megkezdődik, azon előfizetők, kik már egy egész évre fizettek, azt majd a kiadóhivatalunkból elvitethetik.

A kik azonban mulapunknak fára göngyölve, postai úton való megküldését kívánják, azokat az előfizetési összegzen kívül bélyeg és csomagolási költségek fejében külön 30 kr. beküldésére kérjük.

Előfizetési föltételek:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt. — Negyedévre 1 frt. 50 kr.

Az előfizetési pénzek a „**Hazánk s a Külföld**“ kiadóhivatalának

(Barátok tere 7. sz. a.) bérmentes levelekben küldendők.

Emich Gusztáv,

a „**Hazánk s a Külföld**“ kiadója.